

prestíž armády i vojáků z povolání upadá, kdekdo se o armádu i její příslušníky pohrdlivě "otírá". A najednou se zčistajasna objevuje vojenské ohrožení. Postoj veřejnosti k armádě se mění téměř ze dne na den. Ale bojeschopnou a kvalitní armádu tak rychle vybudovat nelze. I když zcela nesouhlasím s tím, že by i současné rychlé pragmatické, intuitivní politické rozhodování nepotřebovalo výzkum a zvláště již dříve nahromaděné poznatky, chtěl bych však upozornit na určitou analogii s prestiží armády. Rychlá pragmatická, politická a čistě empirická rozhodnutí opravdu mohou na určitý čas posunout využívání vědeckých poznatků na vedlejší kolej, ale neměla by přece vést k likvidaci vědecké základny, k znefunkčnění jejích prvků. Čas překotných rozhodnutí skončí, nastane čas tvůrčí koncepční práce, která se bez vědeckého poznání neobejde. Pak bychom se mohli ocitnout v situaci oné společnosti, která tak dlouho podceňovala armádu až nakonec tváří v tvář ohrožení zůstala bezbranná. K této analogii je nutné ještě dodat, že nejcennější hodnotou současnosti jsou i v armádě poznatky a lidé schopní je produkovat. Domnívám se, že by konto rozdělení naší armády mělo být zatíženo tímto druhem ztrát co nejméně. Což je ovšem také v rukách politiků.

Plukovník gšt. Ing. Miroslav Š k r a b a l,
generálmajor v zál. Ing. Otakar V l a c h, CSc.

PŘÍSTUPY K VYPRACOVÁNÍ VOJENSKÉ DOKTRÍNY ČESKÉ REPUBLIKY A SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Nutnost tvorby dvou vojenských doktrín

V březnu roku 1991 Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky vyhlásilo vojenskou doktrínu ČSFR. Neuplynuly ani dva roky a stojíme před úlohou vypracovat a přijmout vojenskou doktrínu České republiky a Slovenské republiky jako důsledek rozdělení federativního státu na dva samostatné státy. Na první pohled by se mohlo zdát, že postačí formální úprava dosavadní doktríny ČSFR. **Situace je však složitější, zejména z těchto důvodů:**

- Obě republiky jako samostatné subjekty mezinárodního práva budou na mezinárodní politické scéně prosazovat své zájmy. Proto je třeba předpokládat rozdíly mezi českou a slovenskou zahraniční politikou.

- Geografická poloha obou republik mění jejich vazby na nejbližší okolí, tj. na reálné sousedy. Česká republika ztrácí přímé hranice s Maďarskem a Ukrajinou, Slovenská republika se Spolkovou republikou Německo. Z vojenského obranného hlediska je významná délka státní hranice s jednotlivými státy v poměru k početnímu stavu armády. Výpočty provedené

z několika hledisek potvrzují, že hodnota obrany se sníží v České republice asi o 25 %, ve Slovenské republice asi o 55 %.

● Rozdělení federální armády na dvě samostatné armády povede ke snížení jejich bojových možností v důsledku vytvoření orgánů, které jsou v každé armádě nutné a které až dosud mohly být centrální. Jde zejména o orgány řízení a velení, zabezpečující útvary a zařízení, teritoriální orgány, sklady atd. Vytvoření těchto orgánů je možné jen na vrub bojových útvarů a jednotek, což je pro početně malé armády zvláště citelné.

Od vyhlášení vojenské doktríny ČSFR se změnily mezinárodně politické a vnitropolitické podmínky, a to zejména:

◆ vývoj mezinárodněpolitické situace potvrdil stálou existenci rizik, k jejichž rapidní změně postačí období kratší než jeden rok, to znamená, že eskalace rizika a ohrožení je kratší než období nutné k přípravě obrany,

◆ ani rozumná obranná dostatečnost nezabránila vzniku ozbrojených konfliktů v jižní a východní Evropě,

◆ nelze přeceňovat a spoléhat se na úspěchy v oblasti mírového soužití, omezení jaderných potenciálů a odzbrojení, ale na garance evropského bezpečnostního systému, který dnes reprezentuje NATO,

◆ stále přetrvávají negativní vztahy občanů, ale bohužel i u řady politiků v zákonodárných a výkonných orgánech k obraně státu, což snižuje hodnotu obrany a vážnost armády,

◆ snížení vojenského rozpočtu vytvořením profesionální armády se ukázalo jako nereálné a snižování rozpočtu v absolutní i reálné výši vytváří pro obranu i armádu kritickou situaci.

Tato fakta nutně ovlivní obsah vojenské doktríny, ale jejich vliv může být v obou republikách chápán různě.

Principy vojenské doktríny

Přejdeme tedy k vojenské doktríně, přičemž v žádném případě nejde o její formulaci, ale spíše o zásadní obsahové otázky. Východiskem pro tvorbu doktríny jsou především principy, na nichž je založena.

□ **První princip** vychází ze suverenity státu a jeho nezadatelného práva na sebeobranu v duchu Charty Spojených národů a odhodlání použít v případě potřeby vlastní ozbrojené mocenské prostředky k zachování nebo obnovení suverenity státu a jeho územní integrity.

□ **Druhým principem** je priorita zahraničně politických aktivit s cílem řešit jakékoli konfliktní situace s jinými státy nebo sporné otázky výlučně mírovými prostředky.

□ **Třetí princip** je založen na všeobčanské obraně demokratického státu a jeho územní integrity jako výraz vůle všech občanů státu.

□ **Čtvrtým principem** je komplexní příprava státu k obraně v závislosti na vývoji mezinárodněpolitické a vojenskopolitické situace a na ekonomických a lidských možnostech země.

□ **Pátý princip** se vztahuje k výstavbě armády, odpovídající svými počty, kvalitou výzbroje a zabezpečení lidskému a ekonomickému potenciálu státu.

□ **Konečně šestý princip** akceptuje členství v evropských vojenských obranných uskupeních, především v NATO, ZEU a celoevropském bezpečnostním systému, které jsou zárukou bezpečnosti před napadením a rozhodujícím činitelem vojenské pomoci v případě jakékoliv agrese.

Žádný z uvedených principů vojenské doktríny nelze posuzovat izolovaně, ale ve vzájemných souvislostech, přičemž se mohou vyvíjet a měnit v závislosti na podmínkách vojenskopolitické situace v Evropě i ve světě. Jejich realizace je jednak výlučnou záležitostí každého státu a jednak je podmíněna jinými subjekty. To se např. týká členství v NATO nebo jiných obranných uskupeních, které mohou v Evropě nebo v některých jejích částech v budoucnu vzniknout.

Hlavní téze vojenské doktríny

Potřebnost vojenské doktríny vyplývá především z toho, že stále ještě existují rizika, která mohou být příčinou místních nebo i globálních konfliktů a mohou vyústit až do ozbrojeného střetnutí. Po rozpadu Varšavské smlouvy bylo odstraněno hlavní riziko možného ozbrojeného konfliktu mezi dvěma silnými koalicemi i riziko jaderné globální války. Nicméně právě uvolnění napětí a demokratizační procesy v zemích jižní a východní Evropy umožnily vznik nových rizik motivovaných národnostními a náboženskými spory, sociálními rozdíly, odlišnými ekonomickými podmínkami, obnovením historických křivd i nízkou úrovní demokracie, politické kulturnosti a nedostatkem vůle řešit rozpory nenásilnou formou. Tyto skutečnosti potvrzuje situace ve státech Společenství nezávislých států, Jugoslávii a náznakově i v dalších regionech, včetně zanikající České a Slovenské Federativní Republiky.

Z principů vojenské doktríny lze dedukovat její obsah a zformulovat jej do těchto hlavních tézí:

- Česká republika i Slovenská republika za žádných okolností nebudou iniciátory ozbrojeného konfliktu a nezahájí ho proti žádnému státu. K tomu neexistují žádné důvody politického, územního, národnostního, ekonomického ani sociálního charakteru. To konečně potvrdila celá novodobá historie od vzniku Československa, které se naopak stalo objektem politického vydrírání v roce 1939 a 1968.

- Rozhodujícím a nejspolehlivějším činitelem zachování suverenity státu a míru je dosažení takového stupně důvěry, spolupráce a vzájemně výhodných vztahů mezi národy a státy, které by natrvalo vyloučily řešení jakýchkoliv sporů ozbrojenou silou. Obě republiky se budou podílet na všech jednáních směřujících k posílení národní důvěry, stability a bezpečnosti v Evropě. Budou i nadále dodržovat a plnit přijaté závazky vyplývající z Charty OSN, Závěrečného aktu KBSE v Helsinkách, Závěrečného dokumentu vídeňské následné schůzky, dokumentu stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry a bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, vídeňské Smlouvy o konvenčních ozbrojených silách v Evropě a pařížské schůzky nejvyšších představitelů států KBSE, jakož i ostatních dosud přijatých smluv a dohod i smluv a dohod, které vzniknou v zájmu zachování míru a bezpečnosti v budoucnu.

Nebude připuštěna propaganda války a ozbrojeného násilí, terorismu, šovinismu, nacionalismu, rasové nenávisti, fašismu, třídní a náboženské nesnášenlivosti narušující stabilitu mezinárodních a vnitřních vztahů.

- Česká republika i Slovenská republika si vyhrazují právo použít k obraně nezávislosti nebo i jiných zájmů svého demokratického státu ozbrojené síly, pokud by se vojenské agresí nebo jiným možným ohrožením nedalo zabránit nenásilnými prostředky. V tom spatřují své nejvyšší právo a povinnost, a to jak vůči státu, tak vůči všem občanům republiky.

- Česká republika i Slovenská republika se nezřekají práva účastnit se zajištění kolektivní bezpečnosti jiných zemí v rámci obrany demokracie, dojde-li k jejich ohrožení. Budou usilovat o vstup do takových politických a vojenských koalic, které jsou zárukou bezpečnosti a míru v Evropě a ve světě.

- Česká republika i Slovenská republika se zavazují poskytnout své ozbrojené síly v rámci

mírových sil OSN kdykoli o to budou požádány, nebo iniciativně takováto řešení nabídnou v zájmu jak vlastního státu, tak v zájmu kolektivní bezpečnosti, zejména v Evropě.

● Česká republika i Slovenská republika nevlastní a ani nevyrábějí jaderné či jiné zbraně hromadného ničení a nikdy nebudou usilovat o jejich vlastnictví. Nepřipustí rozmístění těchto zbraní na svém výsostném území. Se vši rozhodností se staví za požadavek úplné likvidace těchto zbraní v celosvětovém měřítku. Protože jejich použití v ozbrojeném konfliktu považují za zločin proti lidskosti, učiní všechna opatření včetně preventivních, aby zabránily jejich použití proti republice.

Vojenská doktrína a příprava státu k obraně

Vojenská doktrína určuje zásady přípravy státu k obraně. Žádná činnost státu není tak složitá jako příprava na ozbrojený konflikt, přechod z mírových podmínek do válečných a vedení války samotné. Zahrnuje všechny sféry činnosti státu, přípravu občanů, všech odvětví průmyslu, zemědělství, spojů, dopravy atd. Má-li být stát schopen v případě nezbytnosti kdykoli přejít do branné pohotovosti, pak se musí všechny přípravy na takovou alternativu provádět nepřetržitě a koordinovaně. Je nutno si uvědomit, že jde převážně o dlouhodobé opatření. Příprava obou republik k obraně je v současné době o to složitější, že celý systém přípravy státu k obraně musí být zásadně přebudován.

Hlavní problémy přípravy státu k obraně, které musí vojenská doktrína obsahovat, jsou zejména tyto:

- * Vztah občanů k obraně vlasti, který byl silně deformován po celé období totalitního režimu.

- * Zásady přípravy ekonomiky na válku na zcela nových principech tržního mechanismu, včetně systému hospodářské mobilizace, vytváření státních hmotných a mobilizačních rezerv, operační přípravy státního území a jejich fungování za války.

- * Vazby na spojence z hlediska vzájemné pomoci při přípravě republiky k obraně a v případě ozbrojeného konfliktu.

- * Obrana a ochrana obyvatelstva, ekonomiky a dalších životně důležitých oblastí v průběhu ozbrojeného konfliktu před napadením a likvidace následků napadení.

- * Zásady řízení přípravy státu k obraně a řízení činnosti státu za branné pohotovosti včetně přesně vymezené odpovědnosti vrcholných orgánů republiky.

- * Zabezpečení výstavby a přípravy armády jako hlavní síly obrany státu.

- * Legislativní opatření pro zabezpečení příprav státu k obraně a pro období branné pohotovosti.

Výstavba armády ve vojenské doktríně

Rozhodující silou a garantem suverenity státu je armáda. Vojenská doktrína musí proto formulovat hlavní zásady její existence, výstavby a přípravy:

Poslání armády - armáda je určena k obraně suverenity státu, jeho územní celistvosti a demokratického zřízení proti jakékoli ozbrojené agresi zvenčí a jiných nebezpečí, které by ohrožovaly samostatnost a ústavní pořádek státu nebo vážně narušily bezpečnost jeho občanů.

Hlavní úkol armády - na základě zjištění příprav k vojenskému napadení, odvrátit ohrožení suverenity státu včasným přijetím nezbytných obranných opatření. V případě napadení odrazit pozemní i vzdušný útok agresora z kteréhokoliv směru a na kteroukoli část území. Síly,

kteřé pronikly na území státu, ničit aktivní činnosti pravidelných nebo mobilizačně rozvinutých sil k obnovení územní celistvosti a suverenity státu.

Takto stanovený úkol předpokládá, že armáda bude udržovaná v takovém stupni připravenosti, který umožní zasadit ji k obraně státu kdykoli. Připravenost i přesto, že je do značné míry překvapivý ozbrojený konflikt vyloučen, nesmí být podceňována. Historie válek dostatečně prokázala, jaké formy a metody agresor použil, aby dosáhl právě v počátečním období rozhodujícího úspěchu.

Zvláštní význam pro armádu má teze "**odrazit agresora z kteréhokoli směru a na kteroukoli část území státu**". To znamená, že již mírová dislokace musí umožnit v dané časové relaci takový úkol splnit. Obtížnost spočívá v tom, že v současné době nelze stanovit směry a prostory ohrožení. Dislokace vojsk tedy musí proto vyhovovat všem možným variantám, které by mohly v budoucnu nastat. V tomto smyslu připadají v úvahu všechny směry napadení podél celé státní hranice.

Výstavba armády - v armádě musí být dokončena její přestavba s cílem vybudovat armádu výlučně obranného charakteru. Tato jistě správná zásada je však mnohdy různě chápána, a to dokonce tak, že ve své výzbroji nebude mít zbraňové systémy, jimiž by bylo možno efektivně ničit ozbrojené síly agresora na potřebnou vzdálenost, a to i na jeho území (na celou hloubku útočné sestavy), včetně jeho záloh. Představa, že armáda bude bránit státní hranici "**na místě**", povede výlučně obrannou činnost a nevyužije aktivní činnosti k porážce agresora, ji staví do takové pasivity, která nemá naději na dosažení konečného úspěchu v ozbrojeném konfliktu. K úspěchu nestačí agresora odrazit, ale zabránit mu v pokračování agrese.

Charakter armády a její složení - armáda je součástí demokratického společenství, v níž poskytuje službu daňovým poplatníkům tím, že zabezpečuje jejich obranu a ochranu. K tomu je potřebná patřičná profesionální úroveň a odpovídající výzbroj, technika a materiální zabezpečení.

Armáda se skládá z pozemního vojska, vojenského letectva, vojska protivzdušné obrany a vojska územní obrany. Procentuální složení druhů vojsk a služeb musí odpovídat úkolům a způsobům vedení ozbrojeného konfliktu. Podle potřeby se armáda mobilizačně rozvíjí na válečné počty.

Civilní obrana není součástí armády, ale plní důležitou úlohu v systému obrany při ochraně obyvatelstva a materiálních hodnot proti napadení a při likvidaci jeho následků. Zasahuje v míru při likvidaci následků ekologických katastrof (průmyslových havárií a živelných pohrom).

Kompatibilita armády s armádami demokratických států - výstavba armády musí akceptovat zajištění interoperability v informační oblasti, velení a spojení a vytvoření logistiky v oblasti materiálně technického zabezpečení jako podmínku vstupu do evropských bezpečnostních uskupení a zejména do organizace NATO.

Metodika zpracování vojenské doktríny

Z hlediska zkušenosti z vypracování a aplikace vojenské doktríny z roku 1991 je účelné dodržet některá pravidla, zejména:

- zřetelně zvýraznit skutečnost, že odpovědnost za obranu státu má parlament a vláda republiky,
- vojenská doktrína by měla být připravena k přijetí a vyhlášení parlamentem republiky v nejkratší době po rozdělení ČSFR na dva samostatné státy,
- v parlamentu republiky musí být vytvořen branný výbor jako zákonodárný garant řešení otázek obrany státu,
- vzhledem k tomu, že vojenská doktrína zásadně ovlivňuje vojenskou strategii, je účelné,

aby se na tvorbě vojenské doktríny podíleli jako konzultanti představitelé armády a příslušných ústředních orgánů státní správy.

Vojenská doktrína musí být vypracována tak, aby v zásadních otázkách měla dlouhodobou platnost, přitom však umožňovala pružnou reakci na vývoj mezinárodní a vojenskopolitické situace a z toho plynou opatření v oblasti vojenské strategie.

Zásady vojenské doktríny musí být kodifikovány a jejich plnění zabezpečeno legislativními akty vrcholných orgánů státu. Vojenská technická opatření, opatření v dalších ústředních orgánech státní správy, institucích a hospodářských subjektech se na základě vojenské doktríny konkretizují v příslušných operačních plánech; plánech uvedení státu do branné pohotovosti a dalších dokumentech příslušných vykonavatelů podléhajících se na obraně státu.

Kontrolní činnost v oblasti plnění ustanovení vojenské doktríny řídí parlament České republiky.

Po rozdělení ČSFR bude nezbytné, aby každá republika měla svoji vojenskou doktrínu. Obsahově se budou obě doktríny zřejmě lišit. Přístupy uvedené v tomto článku mohou být pro vypracování obou doktrín užitečné.

Plukovník Ing. František Valach, CSc.,
plukovník Ing. Miroslav Bodlák

KE TVORBĚ STRATEGIE OBRANY PO ROZDĚLENÍ STÁTU

Cílem článku je informovat o některých zkušenostech z vypracování federální Strategie obrany ČSFR a poukázat na možnost využití těchto zkušeností při tvorbě obdobných dokumentů pro Českou republiku a Slovenskou republiku.

Úvod a historie

Současná politická, ekonomická i vojenská situace je charakterizována rychlým sledem událostí a v mnohých případech i vznikem zcela nepředvídaných změn. Tento vývoj má svůj